

דף ניווט – אלפת נ"א

עיינו במסמך גזרת נל"א, והשיבו על השאלות בארבע התחנות שלפניכם.

גזרת נחי ל"א (נל"א)

1) מי שייך לגזרה? לגזרה זו שייכים כל השורשים שלה"פ שלהם (אות השורש השלישית) היא אל"ף, למשל:

פ	צ	ס
א	ר	ב
א	ל	מ
א	פ	ר
א	ר	ק

מילים שצ"פ

בָּרָא, בְּרָאתי, בּוֹרָא, בּוֹרְאִים, נִבְרָא, מְבַרְאִים
 מְלַא, מְלַאתי, מְמַלֵּא, הִתְמַלְאֵנוּ, נִמְלָא
 רוֹפֵא, רִפֵּא, מְתַרְפְּאִים, נִרְפָּא, נִרְפַּאתי
 קָרָא, קָרַאתי, נִקְרָאת, הִקְרִיא, הִקְרָא, קְרוּאִים

2) אילו בניינים נוטים על דרך הגזרה? כל הבניינים נוטים על דרך הגזרה (אין בניינים על דרך השלמים).

3) סימן הזיהוי של הגזרה: אל"ף נחה (שקטה) בלה"פ המתפקדת כאם קריאה. בכל מקום שבו היינו מצפים שלה"פ תנוקד בשווא נח (בהשוואה לגזרת השלמים), האל"ף בגזרת נל"א מתאפסת והופכת נחה. כלומר, האל"ף הופכת מעיצור לאם קריאה.

המסמך המלא נמצא באתר העברית ariel72.com

קוראים ונל"א

תחנה ראשונה – מוצאים את כללי הגזרה

השלימו את שני החלקים א-ב שלפניכם על פי עמוד 1 במסמך.

א. לגזרת נחי לה"פ א (נל"א) שייכים כל השורשים שלה"פ שלהם היא ____ . על פי רוב, האל"ף בלה"פ היא נחה, כלומר שקטה / עיצורית / דגושה (הקיפו את השלמה הנכונה), וזהו סימן הזיהוי של הגזרה. אל"ף נחה נקראת גם _____, ותפקידה ללוות את התנועה שלפניה. להלן כמה דוגמאות: בפועל בָּרָא אלף מלווה את תנועת הַקְמֵץ (תנועת a); בפועל מְלַאתי או בצורת הבינוני לנקבה קוֹרְאת אל"ף מלווה את תנועת הַצִּירי (תנועת __); ולפני סיומת נָה לנוכחות ולנסתרות, למשל בפועל תְּחַטְּאָנָה אלף מלווה את תנועת ה_____ (תנועת e). לעומת כל אלה, ישנם מקרים מעטים שבהם האל"ף היא דווקא עיצורית, וזה קורה כאשר היא _____, לדוגמה במילה: מָצָא / מְצַאָנוּ / מְצִיאָה (הקיפו את ההשלמה הנכונה).

ב. מְלֵאֲתֵי, וְלֹא "מִילִיתִי"

ישנים דוברים הטועים בהגיית ההברה האחרונה של פעלים שונים בגזרת נל"א, וזאת בהשפעת גזרת נל"י/ה (אנלוגיה שגויה). אך אם ניצמד לכלל הקובע כי הגיית צליל ההברה האחרונה של צורות בגזרת נל"א דומה לצליל ההברה האחרונה של צורות בגזרת ה', נדע מהי ההגייה התקינה. בכל אחד מן המשפטים (1)-(7) שלפניכם הקיפו את הצורה המבטאת את ההגייה התקינה, והשלימו מתחת לכל משפט את ההצדקה ואת הדוגמה במקומות החסרים.

(1) בדיון מתורבת כל דובר מקבל זכות שווה לְהִתְבַּטֵּא / לְהִתְבַּטּוֹת ולהביע את דעתו.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין *התבטא* נהגית בתנועת e, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: *התבטא* (שורש ל-ב-ש, שם פועל).

(2) סבתא הכינה פלפל מְמֵלֵא / מְמֵלֵא באורז ובצנוברים.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין _____ נהגית בתנועת a, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: _____ (שורש ט-פ-ל, זמן הווה, גוף נסתר).

(3) קין, עובד האדמה, קָנָא / קָנָא באחיו הבל, רועה הצאן.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין _____ נהגית בתנועת e, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: _____ (שורש ק-ב-ל, זמן עבר, גוף נסתר).

(4) על מנת שלא יתפתח זיהום, כדאי שהפצע יִחְטָא / יִחְטָא בהקדם.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין *חיטא* נהגית בתנועת _____, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: _____ (שורש ש-פ-ר, זמן עתיד, גוף נסתר).

(5) תודה ד"ר ירקוני על שרְפִיתָ / רְפֵאתָ אותי מהמחלה הארורה.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין *רפא* נהגית בתנועת _____, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: *רפא* (שורש _____, זמן עבר, גוף נסתר).

(6) משה הִתְפַּלֵּא / הִתְפַּלֵּא לגלות שהמים החמים במקלחת אזלו.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין _____ נהגית בתנועת _____, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: _____ (שורש ק-ד-מ, זמן עבר, גוף נסתר).

(7) מְלֵאֲנוּ / מְלִיֵּנוּ את המימיות במים קרים.

הצדקה: בנל"א ההברה האחרונה בבניין _____ נהגית בתנועת e, כמו בגזרת השלמים.

דוגמה מאותו בניין בגזרת השלמים: _____ (שורש ס-פ-ר, גוף נסתר).

צ' אינה נושא אתה קורא?

תחנה שנייה – צורות הבינוני בבניין קל

השלימו את הקטעים שלפניכם על פי עמוד 2 במסמך.

א. בבניין קל שלוש צורות בינוני (הווה) בשלושה משקלים שונים: משקל פִּעֵל, כמו במשפטים, באמצע החודש הירח _____ (מ-ל-א). / אתמול חזרו הילדים מהטיול רעבים ו־ _____ (צ-מ-א); משקל _____, כמו במשפטים, אני קוֹפֵא (ק-פ-א) מקור. / הסוהרת _____ (כ-ל-א) את האסיר מאחורי סוֹרֵג וּבְרִיחַ; ומשקל פִּעוּל, כמו במשפטים, חוק ידוע בתחביר קובע כי לכל משפט יש נושא ו־ _____ (נ-ש-א). / אל תעשה לחברך מה ש _____ (ש-נ-א) עליך. / אלוהים אוהב את כל בְּרוּאָיו (_____) (השלימו את השורש).

ב. במשקל בינוני פִּעוּל קיימות חמש צורות הנוטות באנלוגיה לגזרת _____ . בצורות אלה לה"פ אל"ף נחה / עיצורית (הקיפו את ההשלמה הנכונה), המאפיינת את גזרת _____, מתחלפת בלה"פ _____, המאפיינת את הגזרה השנייה. בניגוד לאל"ף, האות יו"ד בחמש צורות אלה היא נחה / עיצורית (הקיפו את ההשלמה הנכונה), שכן היא נהגית ונשמעת (צליל y). חמש צורות אלה הן: _____ (מן השורש ק-ר-א), קְצוּי (מן השורש _____), _____ (מן השורש ח-ב-א), נְשׂוּי (מן השורש _____) ו־ _____ (מן השורש ס-מ-א).

ג. שני השורשים ק-ר-א ו-נ-ש-א נוטים במשקל הבינוני פִּעוּל גם על דרך הגזרה וגם באנלוגיה לגזרת נל"ייה. השלימו את נטיית שני השורשים בטבלה שלפניכם וענו על שאלות (1)-(2) שאחריה:

עבר	eכע	הווה (בינוני) - eife צורות			אתיך	ע כוּצַע	ע כוּצַע
		פועל	פעול #1	פעול #2			
קרא	ק-ר-א			קרוי			קריאה
נושא	נ-ש-א				ישא	לשאת	

(1) כתבו שני משפטים כך שכל אחד מהם יבטא את המשמעות השונה של כל אחת מצורות הבינוני פִּעוּל מן השורש ק-ר-א.

(2) איזה שורש – ק-ר-א או נ-ש-א – הוא שורש מורכב השייך לשתי גזרות שונות? ציינו את שתי הגזרות.

יבוא ויבוא, חיטוי ואילוי

תחנה שלישית – צורות היקש

השלימו את הקטעים שלפניכם בעזרת עמודים 2 ו-3 שבמסמך.

בנטיית הבניינים בגזרת נל"א ניתן למצוא שתי צורות היקש (אנלוגיה) לגזרת נל"י. בשתי צורות אלה לה"פ אלף נחה מתחלפת ביו"ד עיצורית. צורת ההיקש הראשונה מתגלה בחמישה שורשים הנוטים בבניין _____ בצורת הבינוני פעול. ניתן לשנן אותן בעזרת תיאור דמותו של גיימס בונד: גיימס בונד, ה-007, הוא סוכן _____, המעמיד פנים שהוא גבר _____ פועל שמשקלו באותיות קט"ל הוא: _____, כמו למשל: מלוי מן השורש מ-ל-א; _____ מן השורש ד-כ-א; חטוי מן השורש _____; או _____ מן השורש _____ שמשמעותו היא חיזוי העתיד. במשקל זה קיימות אף צורות על דרך הגזרה בקיום האל"ף בלה"פ, כמו למשל שני שמות פעולה מעולם המסחר הבינלאומי: _____ ו-_____.

כיצד נדע לשייך צורות דומות לאחת משתי הגזרות – נל"א או נל"י – כאשר קיים דמיון ביניהן בעקבות היקש? התשובה גלומה בכלל הברזל: "גזרה קובעים על פי ה-_____!" כדי לזהות את השורש של שם פעולה יש למצוא את צורת העבר-נסתר של הפועל שממנו הוא נגזר. לדוגמה, רפוי הוא שם פעולה הנגזר מן הפועל רפא, ולכן השורש שלו הוא ר-פ-א, והגזרה: נל"א. לעומת זאת, שם הפעולה _____ נגזר מן הפועל שָׁנָה, ולכן השורש שלו הוא ש-נ-י, והגזרה: _____.

בכל אחת מקבוצות (1)-(7) שלושה צירופים, ובכל אחד מהם מילה מודגשת. בכל בקבוצה הקיפו את המילה יוצאת הדופן מבחינת הגזרה, וכתבו לידה את הגזרה המשותפת לשתי המילים האחרות.

- (1) וְדוּא שעת הטיסה; וְדוּי אצל הכומר; חטוי הידיים. _____
- (2) הַמְרָאָה משדה התעופה; הַתְּבַטָּאוֹת אסורה; הַשְּׁנָאָת מחירים. _____
- (3) הַכְּלָאָה בין זנים שונים; הַרְצָאָה מאלפת; אֲפֻלְיָה מתקנת. _____
- (4) הַשְּׁרָאָת אווירה נעימה; פְּנוּי הפסולת; יְצוּא סחורות לחו"ל. _____
- (5) דְּכּוּי אלים של הפגנות; מְחָאָת הסטודנטים; שְׁנָאָה יוקדת. _____
- (6) אבטלה סְמוּיָה; אהדה גְלוּיָה; קריאת הצְנוּאָה. _____
- (7) עוגות קְנוּיָוֹת; חולצות רְפוּיָוֹת; משפחות מְצוּיָוֹת. _____

תחנה רביעית – מפת הצורות בחלוקה לבניינים

השלימו את **מפת הפעלים ושמות הפעולה בגזרת נל"א** במקומות הריקים על פי השורש הנמצא מתחת לכל בניין. כתבו את הצורות העבר, ההווה והעתיד בגוף נסתר, ואת צורות הציווי בגוף נוכח.

מפת הפעלים ושמות הפעולה בגזרת נל"א

שם פעולה	שם פועל	ציווי	עתיד	הווה	עבר	
		כָּלֵא!		<u>שתי צורות:</u>		קָלַ [כ-ל-א]
					נִבְרָא	נִפְעַל [ב-ר-א]
			יִחְטֵא			הִפְעִיל [ח-ט-א]
X	X	X				הִפְעִיל [ח-ט-א]
				מִבְטֵא		פִּעַל [ב-ט-א]
X	X	X				פִּעַל [ב-ט-א]
הַתְנַשְּׂאוֹת						הִתְפַּעֵל [נ-ש-א]

ה'דעת? שורש מורכב הוא שורש השייך לשתי גזרות. למשל, השורש **ט-א-ט** השייך הן לגזרת המרובעים הן לגזרת נל"א. בנטיית פעלים ושמות משורש זה ניתן להבחין בתכונות המאפיינות את כל אחת משתי הגזרות – **נטיית שורש מרובע בבניינים הכבדים ואל"ף נחה בסוף הצורות.** להלן דוגמאות: לְטָאָטָא (שם פועל); משה טָאָטָא את הסלון ואני טָאָטָאָתִי את חדרי / מחר היא תִּטָאָטָא את המשרד (בניין פיעל); הסלון כבר טָאָטָא / הבית לא מְטָאָטָא (בניין פועל); קניתי מְטָאָטָא חדש (משקל מְקָטַל – כלים ומכשירים).

 צבוקה נעימה

כתב, ערך והגיף: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית – ראשון לציון